כּוּלָּהּ בשיטת **רַבִּי טַרְפוֹן הִיא**, וּבְרֵישָׁא לא מדובר בחצר הניזק גמורה אלא **בְּחָצֵר הַמְיוּחֶדֶת** לְהַנַּחַת **פֵּירוֹת** רק **לְאֶחָד מֵהֶן**, דְּהַיְינוּ לניזק, **וְלָזֶה וּלְזֶה לִשְׁוָרִים, דִּלְגַבֵּי שַׁן חֲוָיָא לָהּ** – נחשבת היא לְחָצֵר הַניזק, כיון שרק לו יש רשות להכניס פירותיו, **וּלְגַבֵּי קֶרֶן חֲוָיָא** – נחשבת **החצר לִרְשׁוּת הָרַבִּים** כיון שלשניהם יש רשות להכניס שוורים, וגם לרבי טרפון משלם חצי נזק. ודין הסיפא שתם שהזיק ברשות הניזק משלם נזק שלם, מדובר בחצר שהיא רק של הניזק אף לשוורים ובזה סובר רבי טרפון שמשלם נזק שלם.

אָמַר רַב כַּהֲנָא אִמְרִיתָהּ לִשְׁמַעְתָּא – אמרתי שמועה זו קַמֵּיהּ [–לפני] **דְּרַב זְבִיד מִנַּהַרְדְּעָא, וְאָמַר לִי, מִי מָצִית מוֹקְמַתְּ לָהּ כּוּלָּהּ** – וכי יכול אתה להעמיד את כל המשנה **כְּרַבִּי טַרְפוֹן, תָּקְתָּנֵי** – הרי כתוב במשנה 'חַשָּׁן מוּעָדֶת לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ', ומשמע שרק לאכול מאכל **רָאוּי לָהּ** כפירות וירקות, **אֵין** – אכן היא מועדת, אבל לאכול דבר **שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ** ככסות וכלים, **לֹא** – אין הבהמה מועדת לכך ומשלמת חצי נזק, **וְאִי** – ואם המשנה כדעת **רַבִּי טַרְפוֹן** היא, **הָאָמַר מְשׁוּנָּה קָרֶן** – כל נזקי קרן המשונה שנעשו **בַּחֲצַר הַניזק, נָזֵק שָׁלֵם**, ואם כן גם אם אכלה דבר שאינו ראוי לה היה עליו להתחייב נזק שלם.

הגמרא מבארת את המשנה באופן אחר: **אֶלָּא לְעוֹלָם** כל המשנה כדעת **רַבָּנַן הִיא**, שקרן גם בחצר הניזק משלם חצי נזק, ודברי המשנה 'ושור המזיק ברשות הניזק' אינם אמורים לגבי נזקי קרן תמה רק על שן ורגל, **וְחַסּוּרֵי מְחַסְּרָא** – התנא חיסר בדבריו, **וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך צריך לשנות, **חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן**, נגיחה נגיפה וכו', **וְאִם הוֹעֲדוּ** – אם הורגלו שלש פעמים בנזקים אלו הרי **חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין**, והם החמשה מועדים. ובהמשך לא באה המשנה להוסיף אופני מועדות, אלא לומר שרק החמשה שהוזכרו תמים הם מתחילתם, **וּמַה שְּׁאֵין כֵּן שֵׁן וְרֶגֶל שֶׁמּוּעָדִין הֵם מֵהַתְחִילָתָן**, וממשיכה המשנה ומפרשת 'שור המועד', כלומר **וְהֵיכָן הֶעֱדָתָן** של שן ורגל לשלם נזק שלם, ומשיבה המשנה 'ושור המזיק ברשות הניזק', כלומר כאשר ההזיק נעשה **בַּחֲצַר הַניזָק**, אבל ברשות הרבים פטורים. וכיון שהסיפא אינה עוסקת בדין קרן תמה ברשות הניזק, שוב אין צורך להעמידה כרבי טרפון.

רבינא מקשה על הסבר זה במשנה: **מַתְקִיף לָהּ רָבִינָא, הָא קָתָנֵי** – הרי שנינו במשנה **לְקַמָּן** (כד:) 'שׁוֹר הַמְּזִיק בִּרְשׁוּת הַניזָק כֵּיצַד' ומביאה המשנה שם את המחלוקת רבי טרפון וחכמים לגבי נזקי תם בחצר הניזק, ולשון 'כיצד' משמע שהמשנה באה לפרש דין שכבר נשנה, **וְאִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אֵירֵי בָּהּ** – אם תאמר שההלכה השנויה בסיפא של משנתינו 'שור המזיק ברשות הניזק' עוסקת בקרן תמה בחצר הניזק, מובן **שִׁמְּשׁוֹם הָכִי קָתָנֵי** לשון 'כֵּיצַד', משום שבאים לפרש מהו האופן שבו עוסקת משנתינו, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לֹא אֵירֵי בָּהּ**, אלא המשנה באה לפרש היכן היא העדתן של שן ורגל, אם כן **מַאי כֵּיצַד** – על מה מוסבים דברי התנא בפרק שני ששאל 'כיצד'. ועל כרחך שאין זו כוונת משנתינו.

רבינא מבאר את המשנה באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רָבִינָא חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי** – כך צריך לשנות, **חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן**, נגיחה נגיפה וכו', **וְאִם הוֹעֲדוּ, חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין**, והם החמשה מועדים. ובכך סיים התנא לפרש את ה'חמשה תמים וחמשה מועדים'. ומוסיפה המשנה לפרט אבות נזיקין אחרים וְהֵם שֵׁן וְרֶגֶל הַמּוּעָדִין מֵהַתְּחִילָתָן. וממשיכה המשנה, וְמַה שאמרנו שהחמשה שהועדו הרי הם מועדים, **זֶהוּ שׁוֹר הַמּוּעָד** הכתוב בתורה. ובהמשך לא באה המשנה לומר הלכה פסוקה אלא כך היא כוונתה, **וְשׁוֹר הַמְּזִיק** בנזקי קרן **בִּרְשׁוּת הַניזָק** באנו **לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי טַרְפוֹן וַחֲכָמִים**, **וְיֵשׁ מוּעָדִים אֲחֵרִים כֵּיצַד בָּאִלּוּ** – בדומה לשן ורגל, **הַוָּאבֵ וְהָאֲרֵי וְהַדּוּב וְהַכַּרְדְּלָּם וְהַנָּחָשׁ**.

הגמרא מביאה סיוע מברייתא לפירושו של רבינא: **תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן, וְאִם הוֹעֲדוּ** נעשו **חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין**. ויש עוד אבות נזיקין והם **שֵׁן וְרֶגֶל שֶׁהֵם מוּעָדִין מֵהַתְּחִילָתָן**. וְמה שאמרנו 'ואם הועדו חמשתן מועדים' **זֶהוּ שׁוֹר הַמּוּעָד** האמור בתורה. **וְשׁוֹר הַמְּזִיק** בנזקי קרן **בִּרְשׁוּת הַניזָק** באנו **לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי טַרְפוֹן וַחֲכָמִים** מתחילתן **כֵּיצַד בָּאִלּוּ** [שן ורגל], שהם **הַוָּאבֵ וְהָאֲרֵי הַדּוּב וְהַכַּרְדְּלָּם וְהַנָּחָשׁ**.

הגמרא מביאה נוסח אחר, שדברי רבינא נאמרו כתירוץ על קושיא אחרת: **אִיבָּא דְּרָמוּ לָהּ מִירְמָא** – יש שהקשו סתירה במשנה, **תָּנַן, חֲמִשָּׁה תַּמִּים וַחֲמִשָּׁה מוּעָדִים**. וקשה, **וְתוּ לֵיבָּא** – וכי אין עוד מועדים, **וְהָאִיבָּא** – והרי יש עוד והם **הַוָּאבֵ הָאֲרֵי וְהַדּוּב וְהַכַּרְדְּלָּם וְהַנָּחָשׁ. וּמְשַׁנֵּי** – ותירצו, **אָמַר רָבִינָא, חֲמִשָּׁה מִחָּמְרָא וְהָכִי קָתָנֵי, חֲמִשָּׁה תַּמִּים הֵן וְאִם הוֹעֲדוּ חֲמִשְׁתָּן מוּעָדִין, וְשֵׁן וְרֶגֶל מוּעָדִין מֵהַתְּחִילָתָן, וְזֶהוּ שׁוֹר הַמּוּעָד, וְשׁוֹר הַמְּזִיק בִּרְשׁוּת הַניזָק מֻתָּלֶקֶת רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנָן, וְיֵשׁ מוּעָדִין אֲחֵרִים כֵּיצַד בָּאִלּוּ הַוָּאבֵ וְהָאֲרֵי הַדּוּב וְהַכַּרְדְּלָּם וְהַנָּחָשׁ.** ומיושבת הקושיא, שאמנם יש יותר מחמשה מועדים, אך המשנה לא נקטה מנין חמשה כדי למנות את המועדין, אלא רק לומר שהחמישה תמים כשהועדו נעשו מועדים: שנינו במשנה: הבהמה אינה מועדת וכו' **וְלֹא לְרִבּוּץ** על הכלים ולשוברם:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ שרביצה היא תולדה של קרן תמה, **אֶלָּא** כשרבצה על **פַּכִּין** – כלים **גְּדוֹלִים** ושברתם, שאין דרכה לעשות כן ולכן היא תולדה של קרן המשונה, **אֲבָל** על **פַּכִּין קְטַנִּים, אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרכה בכך ותולדת רגל היא, ומועדת מתחילתה.

אומרת הגמרא: **לֵימָא מְסַיַּע לֵיהּ** – שמא נאמר שיש סיוע לדברי רבי אלעזר ממה ששנינו בברייתא, **הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וְלִשְׁבֹּר כלים בהילוכה, וּלְמַאֲכָל אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַכֵּלִים.** והרי זה סותר לנאמר במשנתינו שאינה מועדת לרבוץ ולשבר כלים. ובודאי צריך לומר שהברייתא עוסקת ברביצה על כלים קטנים, שדרכה בכך, ומשנתינו עוסקת דווקא בגדולים וכדברי רבי אלעזר. דוחה הגמרא: **דִּלְמָא** – שמא אין כוונת הברייתא למיעוך על ידי רביצה, אלא **מִן הַצַּד**, כלומר, כשהבהמה מהלכת סמוך לבותל מועדת היא למעך בגופה כלים שבינה לבותל, אבל יתכן שלרבוץ אינה מועדת אפילו על פכין קטנים.

הגמרא מביאה גירסא הפוכה בדברי רבי אלעזר: **אִיבָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא תֵּימָא פַּכִּין גְּדוֹלִים הוּא דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ**, ורק עליהם אמרה המשנה שאין הבהמה מועדת לרבוץ, **אֲבָל פַּכִּין קְטַנִּים אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרכה בכך ורגל היא, **אֶלָּא אֲפִילּוּ** רביצה על **פַּכִּין קְטַנִּים נַמִּי לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא** – אין זה דרכה ותולדת קרן היא. ולפי גירסא זו מקשה הגמרא על רבי אלעזר מהברייתא: **מֵיתִיבִי**, שנינו בברייתא, הבהמה מועדת וכו', **וּלְמַאֲכָל אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַכֵּלִים**, ואילו במשנה נאמר שאינה מועדת לרבוץ ולשבר את הכלים. וכדי ליישב את הסתירה מוכרחים לומר שיש הבדל בין פכין גדולים לקטנים, ולא כדברי רבי אלעזר. **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, אין להקשות על דברי מהברייתא, **דִּלְמָא מִן הַצַּד** – שמא אין כוונת הברייתא למיעוך על ידי רביצה, אלא למיעוך בגופה כלים שבינה לבותל.

הגמרא מביאה גירסא שלישית, שדברי רבי אלעזר נאמרו כתירוץ על סתירה בין המשנה לברייתא: **אִיבָּא דְּרָמֵי לָהּ מִירְמָא** – יש שהקשו סתירה, **תָּנַן וְלֹא לְרִבּוּץ, וְהָתַנְיָא וּלְמַאֲכָל אֶת הָאָדָם וְאֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַכֵּלִים**, ועל זה **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן** – במשנה מדובר **בְּרוֹבצת** על **פַּכִּין גְּדוֹלִים** שאין דרכה בכך, **וְאִילּוּ כָּאן** – בברייתא מדובר **בְּרוֹבצת** על **פַּכִּין קְטַנִּים** שדרכה בכך:

שנינו במשנה: **הַוָּאבֵ וְהָאֲרֵי וְכוּ'** והדוב והנמר והברדלס והנחש, הרי אלו מועדין:

מבררת הגמרא: **מַאי** – מהו **כַּרְדְּלָּם. אָמַר רַב יְהוּדָה** חיה ששמה **נַפְרָוָא. שׁוֹאֵלת** הגמרא, **מַאי** – מהו **נַפְרָוָא. אָמַר רַב יוֹסֵף אַפָּא.**

הגמרא מקשה על פירושו של רב יוסף: **מֵיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף הַצָּבוֹעַ** מועד מתחילתו. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ. וְאָמַר רַב יוֹסֵף, צָבוֹעַ** שהוסיף רבי מאיר **זוֹ אַפָּא**, ומאחר שרבי מאיר בא להוסיף דבר שלא נאמר במשנה לא יתכן שגם ברדלס שהוזכר במשנה הוא אפא.

המשך בעמוד קט

מתרצת הגמרא: **לא קַשְׁיָא**, לעולם אפא הוא צבוע, ושני מיני צבועים
יש, **כָּאן** – רבי מאיר בברייתא עוסק **בְּצָבוּעַ זָכָר**, **וְכָאן** – במשנה
מדובר **בְּצָבוּעַ** [אפא] **נְקֵבָה** והיא נקראת גם ברדלס. כלומר, רבי
מאיר מוסיף על המשנה שגם צבוע זכר מועד מתחילתו. והוצרך
להוסיפו לפי שהיה מקום לטעות שדינו שונה מאחר שהוא משתנה
למינים אחרים, כִּדְתָנֵיָא, **צָבוּעַ זָכָר לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה עֲטַלֵּף.**
עֲטַלֵּף לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה עֲרָפֶד. עֲרָפֶד לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים
נַעֲשָׂה קִימּוֹשׁ. קִימּוֹשׁ לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה חוֹחַ. חוֹחַ לְאַחַר שֶׁבַע
שָׁנִים נַעֲשָׂה שֵׁד.
ומוסיפה הברייתא **שִׁשְׁדְּרוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר שֶׁבַע שָׁנִים נַעֲשָׂה נָחָשׁ.**
ומבארת הגמרא, **וְהָנֵי מִילֵּי** – דבר זה נאמר רק בשדרתו של אדם **דְּלָא**
כָּרַע בְּמוֹדִים – כשאמר מודים אנחנו לך בתפילת שמונה עשרה.
הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי אלעזר בברייתא:
אָמַר מַר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אַף הַצָּבוּעַ,

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ מועד מתחילתו: לשון ״אף״ משמע שמוסיף נחש על שאר החיות, ומוכח שגם הם מועדים מתחילתם, ועל כן מקשה הגמרא, וְהָא אָנַן תְּנַן במשנתינו, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בְּזְמַן שֶׁהֵן [–החיות המנויות במשנה] בְּנֵי תַּרְבּוּת – גדלים בבית אדם ומלמדם שלא יזיקו, אֵינָן מוּעָדִין, וְהַנָּחָשׁ מוּעָד לְעוֹלָם ואי אפשר להרגילו שלא להזיק. הרי שלרבי אלעזר אין שאר החיות מועדים מתחילתן. מתרצת הגמרא: תָּנֵי – יש לגרוס בברייתא ״רבי אלעזר אומר נָחָשׁ״, ולא ״אף הנחש״. וכדבריו במשנה שרק הנחש מועד תמיד מתחילתו.

נידון בענין נזקי ארי: אָמַר שְׁמוּאֵל, אֲרִי שאכל בהמה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אם דָּרַס – נעץ בה צפרניו וימיד אָכַל אותה בעודה בחיים, פָּטוּר, אך אם טָרַף – המתין עד שתמות וְאחר כך אָכַל את בשרה, חַיָּיב. ומבארת הגמרא: דָּרַס וְאָכַל פָּטוּר, כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ לְמִידְרַס ולאכול מיד ואינו ממתין שתמות, הֲוָה לֵיהּ – הרי הוא כְּמוֹ בהמה שֶׁאָכְלָה פֵּירוֹת וְיָרְקוֹת דַּהֲוָה לֵיהּ שַׁן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָטוּר. אבל טָרַף – המתין עד שתמות ואחר כך אכל, לַאו אוֹרְחֵיהּ הוּא – אין זה דרכו וקרן הוא וחייב אף ברשות הרבים.

הגמרא מקשה על דברי שמואל: לְמֵימְרָא – זאת אומרת דְּטָרְפָה לַאו אוֹרְחֵיהּ הוּא, וְהָכְתִיב (נחום ב יג) ״אַרְיֵה טֹרֵף בְּדֵי גּוֹרוֹתָיו״, הרי שדרכו לטרוף. מתרצת הגמרא: אכן בְּשֶׁכְּבָר גּוֹרוֹתָיו דרכו לטרוף ולהצניע, אבל לעצמו דורס ואוכל בעודם חיים. מקשה הגמרא: הרי בהמשך נאמר ״וּמַחֲנַק לְלִבְאוֹתָיו״ – חונק והורג את הטרף כדי לספק אוכל ללבאותיו. מתרצת הגמרא: אכן בְּשֶׁכְּבָר לְבָאוֹתָיו דרכו בכך, אבל לעצמו דורס ואוכל מיד. שוב מקשה הגמרא: והרי בהמשך נאמר ״וַיְמַלֵּא טֶרֶף חָרָיו״ – ממלא את החורים שהוא ישב בהם בטרפות, הרי שדרכו לטרוף אף לעצמו. מתרצת הגמרא: אכן דרכו להרוג בְּשֶׁכְּבָר להצניע בְּחָרָיו ולאכול לאחר זמן, אך כשרוצה לאכול מיד אינו ממתין עד שימות. מקשה הגמרא מסוף הפסוק ״וּמְעֹנֹתָיו טָרְפָה״ – ממלא את מקום דירתו בטריפות, ומתרצת, בְּשֶׁכְּבָר מְעוֹנוֹתָיו דרכו בכך, אך כשרוצה לאכול מיד אינו ממתין עד שימות.

הגמרא מקשה על שמואל מברייתא: וְהָתַנְיָא, וְכֵן חַיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק טָרְפָה [–הרגה] בְּהֵמָה וְאָכְלָה את הבָּשָׂר, מְשַׁלֶּם בעליה נֶזֶק שָׁלֵם, כדין שן בחצר הניזק. ומכך שהברייתא לא חילקה בין סוגי החיות משמע שגם ארי בכלל זה, והלא לפי שמואל אין דרך ארי לטרוף וקרן הוא, ומדוע משלם נזק שלם. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – הברייתא עוסקת באופן שֶׁטָּרְפָה כדי לְהָנִיחַ ולא לאכול מיד. מקשה הגמרא: הָא ״טרפה וְאָכְלָה״ קָתָנֵי, ומשמע שאכלה מיד ולא טרפה להניח. מתרצת הגמרא: מדובר בְּשֶׁנִּמְלְכָה וְאָכְלָה – שאמנם בשעה שטרפה היה בכוונתה להניח כדרכה אלא שאחר כך התחרטה ואכלה מיד. שואלת הגמרא: מָנָא יָדְעִינַן – כיצד אנו יודעים שבשעת מעשה היתה כוונתה לאכול מיד. וְעוֹד קשה, דִּשְׁמוּאֵל נָמֵי – גם בדינו של שמואל בארי ברשות הרבים שטרף ואכל שמשלם חצי נזק, דִּלְמָא הָכֵי הוּא – שמא היתה כוונת הארי להניח ולאכול אחר כך ותולדה של שן הוא אלא שנמלך ואכל מיד, ומדוע חייבו שמואל ברשות הרבים.

הגמרא מתרצת באופן אחר: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הברייתא לא עוסקת במקרה אחד שטרפה בהמה ואכלה את הבשר, אלא לְצַדְדִין קָתָנֵי – הברייתא שונה כאן שני אופנים של נזקי שן, דהיינו או שֶׁטָּרְפָה – שהרגה בהמה כדי לְהָנִיחַ ולאכול אחר כך, אוֹ שֶׁדָּרְסָה וְאָכְלָה מיד בלי להרוג את הטרף, ובשני מקרים אלו מְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם, אבל לטרוף ולאכול מיד אין זה דרכה ומשלמת רק חצי נזק.

ישוב נוסף: רָבִינָא אָמַר, לעולם דרך ארי לטרוף, וּכִי קָאָמַר שְׁמוּאֵל שאין דרכו לטרוף, דוקא בַּאֲרֵי תַּרְבּוּת – שגדל בבית אדם ומלומד הוא שלא להזיק, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר במשנתינו שבן תרבות לַאו אוֹרְחֵיהּ – אין דרכו להזיק וקרן הוא, והברייתא דיברה בחיה שאינה בת תרבות שמועדת היא מתחילתה ולכן חייבת נזק שלם.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ אם דָּרְסָה ואכלה מבלי להרוג נַמִּי לִיחַיֵּיב ברשות הרבים, שהרי ארי תרבות לפי רבי אלעזר אין דרכו כלל להזיק ודינו בקרן החייבת ברשות הרבים, ומדוע אמר שמואל שדרס ואכל פטור ברשות הרבים.

הגמרא מעמידה את דברי רבינא באופן אחר: אֶלָּא דְּרָכִינָא – דברי רבינא שהעמיד כרבי אלעזר לַאו אַשְׁמוּאֵל אְהָכֵי – לא נאמרו על דינו של שמואל אֶלָּא אַמַּתְנִיתָא – על הברייתא, וכך אמר רבינא, כִּי תָּנֵי מַתְנִיתָא – מה ששנינו בברייתא שטרפה ואכלה בחצר הניזק משלם נזק שלם, אין החיוב מדין שן אלא מדין קרן, שכן הברייתא דיברה גם בַּאֲרֵי בן תַּרְבּוּת וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר שבן תרבות לַאו אוֹרְחֵיהּ – אין דרכו להזיק ואי אפשר לחייבו מדין שן. ומיד תמהה הגמרא, אִי הָכִי שחיובו מדין קרן חֲצִי נֶזֶק בְּעֵי לְשַׁלּוּמֵי, והרי בברייתא הדין הוא שמשלם נזק שלם. ומיישבת הגמרא שהברייתא דיברה באופן דְּאִיעֲיָיד – שעשה זאת שלש פעמים ונעשה מועד ועל כן משלם נזק שלם.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מַאי הַאי דְּקָתָנֵי לָהּ נְגִיחוֹת הוֹלָדָה דְּשִׁן – מדוע הברייתא כתבה דין זה אצל תולדות של שן, הלא נְגִיחוֹת הוֹלָדָה דְּקֶרֶן בָּעֵי לְמֵיתְנֵייהּ – היה צריך לשנות דין זה אצל תולדות של קרן. מסיימת הגמרא: קַשְׁיָא – אכן קשה על דברי רבינא:

משנה

מַה ההבדל בֵּין שור תָּם לְמוּעָד, אֶלָּא שֶׁהַתָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק, והתשלום הוא מִגּוּפוֹ של השור המזיק, ואם אינו שוה כדי מחצית הנזק, הניזק מפסיד, וּמוּעָד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם גם אם השור המזיק אינו שוה כדי כל הנזק, והתשלום הוא מִן הָעֲלִיָּיה:

גמרא

מבררת הגמרא: מַאי – מהו תשלום מן הָעֲלִיָּיה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הכוונה שעל המזיק לשלם את הנזק בְּמָעוֹלֶה שֶׁבְּנִכְסָיו – מהקרקע המשובחת שבנכסיו. ומביאה הגמרא ראיה מפסוק שלשון ״עליה״ הכוונה למעולה: וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים ב׳ לב לג) ״וַיִּשָּׂכֵב יְחִזְקִיָּהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיְקַבְּרֻהוּ בְּמַעֲלֵה קִבְרֵי בְנֵי דָוִיד״, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מה שנאמר ״בְּמַעֲלֵה״ היינו שקברוהו אֵצֶל קברי הַמְעוּלִים שֶׁבַּמִּשְׁפָּחָה, וּמַאן נִינְהוּ – ומי הם, דָּוִד המלך ובנו וּשְׁלֹמֹה.

הסבר נוסף של רבי אלעזר על פסוק העוסק בקבורת מלכים: נאמר בקבורת אסא מלך יהודה (שם טז יד): ״וַיְקַבְּרֻהוּ בְּקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר כָּרָה לוֹ בְּעִיר דָּוִיד וַיַּשְׁכִּיבֻהוּ בְּמִשְׁכָּב אֲשֶׁר מִלְּא בְּשָׂמִים וְזֹנִים״. מבררת הגמרא: מַאי – מהו ״בְּשָׂמִים וְזֹנִים״. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר זֵינֵי זֵינֵי – מינים מינים, כלומר מינים רבים של בשמים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר בְּשָׂמִים שֶׁכָּל הַמֵּרִיחַ בָּהֶן בָּא לִידֵי זִימָה.

פסוק נוסף שנחלקו בפירושו אמוראים אלו: ירמיה הנביא התפלל לה׳ שיעניש את העם שמסרבים לשמוע לנבואות התוכחה ומבקשים להרע לו, ואמר (ירמיה יח כב) ״כִּי כָרוּ שׁוּחָה לִלְכְּדֵנִי וּפַחִים טָמְנוּ לְרַגְלָי״. ונחלקו בפירוש ״כרו שוחה ללכדני, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מְזוּנָה – שבא על זונה פנויה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ – שבא על אשת איש.

מקשה הגמרא: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר – מובן הדבר לדעת הסובר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מְזוּנָה, משום שמצינו שהפסוק מדמה זונה לשוחה עמוקה, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב (משלי כג כז) ״כִּי שׁוּחָה עֲמֻקָּה זוֹנָה״, ומובן שירמיה רמז דבר זה בתיבת ״שוחה״, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ, מַאי שׁוּחָה – מדוע דימה ירמיה אשת איש ל״שוחה״. מתרצת הגמרא: אִטו – וכי אֵשֶׁת אִישׁ שזינתה מִי נַפְקָא – וכי יוצאת היא מִכְּלָל זוֹנָה, כלומר השוחה שדיבר עליה ירמיה הכוונה לזנות של אשת איש.

מקשה הגמרא: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ, הֵיינוּ דִּכְתִיב שם בהמשך תפילת ירמיה (ירמיה יח כג) ״וְאַתָּה ה׳ יָדַעְתָּ אֶת

המשך בעמוד קט

כָּל עֻצָּתָם עָלַי לָמָוֶת', שאבן על איסור אשת איש יש ענוש מיתה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מְזוֹנָה, מַאי לַמָּוֶת, הלא על זונה פנויה אין חיוב מיתה. מתרצת הגמרא: כוונת ירמיה 'עֻצָּתָם עָלַי לַמָּוֶת' שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ לְבֵאר טִיט כדי להורגו. כמובא בנביא (שם לח ו). ביאור המשך תפילתו של ירמיה: דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב (שם יח כג) 'יִהְיוּ מְכֻשָּׁלִים לְפָנֶיךָ, בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם', אָמַר יִרְמְיָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי עֲנָתוֹת עוֹשִׂין צְדָקָה, חֲכְשֵׁלֵם בִּבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן מְהוּגָנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶן שָׂכָר:

הגמרא מבארת את המשך הפסוק בענין קבורת חזקיהו: נאמר (דברי הימים ב' לב לג) 'וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ', מְלַמֵּד שֶׁהוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבָה – תלמידים שיעסקו בתורה עַל קִבְרוֹ - סמוך לקברו. וּפְלִינִי בָּהּ רַבִּי נָתָן וְרַבָּנָן לכמה ימים הושיבו את הישיבה. חַד אָמַר שְׁלֹשָׁה ימים,